

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

СВЕТОСЛАВ ХРИСТОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 36794/03)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

13 януари 2011

ОКОНЧАТЕЛНО

13/04/2011

На основание чл. 44 § 2 от Конвенцията това решение е окончателно, но може да претърпи редакционни промени.

По делото Светослав Христов срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,

Ренате Йегер (Renate Jaeger),

Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),

Райт Марусте (Rait Maruste),

Марк Вилигер (Mark Villiger),

Изабел Бери-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre),

Здравка Калайджиева, *съдии*,

и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на отделението*,

след обсъждане в закрито заседание на 7 декември 2010 г.,

се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба № 36794/03 срещу Република България, подадена в Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък „Конвенцията“) от българския гражданин г-н Светослав Илиев Христов („жалбоподателят“) на 13 ноември 2003 г.

2. Жалбоподателят се представлява от г-н М. Екимджиев и г-жа К. Бончева, адвокати в Пловдив. Българското правителство („Правителството“) се представлява от своя агент – г-жа М. Димова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-специално, че задържането му, разпоредено от следовател и прокуратурата, не е било законосъобразно по смисъла на вътрешното право. Той се оплаква от обстоятелството, че е бил изправен пред съда едва шест дни след арестуването си. Жалбоподателят изтъква отсъствието във вътрешното право на способ за обжалване на задържане, постановено от следовател или от прокурор. Накрая, заинтересованото лице твърди, че вътрешното право не му предоставя никаква възможност да получи обезщетение за нанесените му вреди поради твърдяните многобройни нарушения на чл. 5 от Конвенцията.

4. На 18 март 2008 г. Съдът обявява жалбата за частично недопустима и решава да съобщи на Правителството за оплакванията по чл. 5 §§ 1, 3, 4 и 5 от Конвенцията. В съответствие с член 29 § 1 от Конвенцията в същото време е решено жалбата да се разгледа по същество едновременно с разглеждането на нейната допустимост.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателят е роден през 1968 г. и живее в София. По времето на съответните събития той работи в самолетна компания, специализирана в превоза на стоки. В рамките на своите задължения той е осъществявал контакт с клиенти на компанията, получавал е заявки за транспорт, участвал е в организацията и планирането на полетите и е предавал необходимите документи за администрирането на въздухоплаването.

6. На 14 май 2003 г. Районната прокуратура в Пловдив образува наказателно производство срещу неизвестен извършител за контрабанда на дванадесет тона цигари с помощта на самолет на авиокомпанията работодател на жалбоподателя. Органите, натоварени с предварителното следствие, пристъпват към идентифициране и разпит на свидетелите и замесените лица. Един от тези свидетели посочва жалбоподателя като участник в трафика на цигари. Няколко заподозрени са арестувани и също са разпитани. Жалбоподателят потвърждава, че е знаел, че някои от търговските му партньори са били разпитвани или задържани в рамките на това наказателно производство между 14 и 16 май 2003 г.

7. На 16 май 2003 г. жалбоподателят е извикан в следствената служба в Пловдив за разпит. Той се явява пред следовател, натоварен със следствието по гореспоменатото дело, и е разпитан между 12:30 и 15:05 ч. на същия ден. Заинтересованото лице дава обяснения във връзка с функционирането на авиокомпанията, за която работи, и за своята роля като отговорник за връзките с клиенти и въздухоплавателните власти. Той е разпитан по-специално за два транспорта на стоки, извършени от компанията му по заявка на някой си В. Н. – на 22 октомври 2002 и на 12 февруари 2003 г.

8. В края на разпита следователят решава да наложи предварително задържане на жалбоподателя, считано от 15:10 ч. на същия ден. Постановлението на следователя се основава на разпоредбите на чл. 202 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. (НПК стар) и указва, че един свидетел очевидец е посочил жалбоподателя като извършител на престъплението и че в тази връзка са открити доказателства в офисите на компанията, за която работел.

9. На 17 май 2003 г., позовавайки се на разпоредбите на чл. 203 от стария НПК и без да излага особени мотиви, компетентният прокурор удължава срока на предварителното задържане на жалбоподателя до 15:10 ч. на 19 май 2003 г. Тази резолюция е изписана на ръка върху същата бланка, на която е постановлението на следователя от 16 май 2003 г.

10. Същия ден защитникът на жалбоподателя подава молба чрез следствената служба в Пловдив до Районния съд в Пловдив за освобождаване на клиента му. Той се позовава на чл. 152б от стария НПК, който предвиждал възможността обвиненото в наказателно престъпление лице да оспори пред съда от по-горна инстанция решението на съда, с което е задържан под стража. Тази молба за освобождаване не е разгледана.

11. На 19 май 2003 г. жалбоподателят е обвинен от следователя, че е участвал в контрабанда на голямо количество цигари, използвайки фалшиви документи и действайки в съучастие с още четирима души. След като е обвинен, той остава задържан и Районната прокуратура иска от Районния съд в Пловдив да разпореди задържане под стража на жалбоподателя.

12. На 22 май 2003 г. в 14:00 ч. заинтересованото лице се явява пред Районния съд в Пловдив, който взема решение да го задържи под стража. На базата на събраните доказателства съдът констатира, че са налице основателни причини жалбоподателят да бъде заподозрян в участие в контрабанда на цигари. Участието на няколко лица в извършването на въпросните деяния, в това число и пилоти на самолети и митничари, доказвало съществуването на добре организирана група, поради което била налице опасност от извършване на нови престъпления. Всички молби за освобождаване, които жалбоподателят подава след това, са отхвърлени от националните съдилища.

13. На 24, 27 и 28 октомври 2003 г. жалбоподателят прави признания. На 31 октомври 2003 г. неговият адвокат иска Районната прокуратура да освободи заинтересованото лице. С постановление от същия ден Районната прокуратура в Пловдив отменя задържането под стража на жалбоподателя и му налага гаранция от 5 000 лева (около 2 500 евро (EUR)). Той е освободен същия ден, след като внася посочената сума.

14. Към датата на последната информация, подадена от заинтересованото лице, а именно на 31 октомври 2008 г., наказателното производство срещу него е все още висящо пред съда на първа инстанция.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Конституцията

15. Член 30, ал. 1 от Конституцията провъзгласява правото на свобода и неприкосновеност на гражданите. Алинея 3 от същия член разрешава задържането на гражданин само в предвидените от закона случаи. Той задължава властите, които са задържали дадено лице, да

уведомят за това незабавно орган на съдебната власт, който от своя страна трябва да се произнесе по законосъобразността на задържането в срок от двадесет и четири часа.

В. Предварително задържане и задържане под стража

16. Член 202 от стария НПК е позволявал на следователя да нареди предварително задържане на заподозрения за период от двадесет и четири часа в четири конкретни хипотези: когато лицето е заварено при извършване на престъплението или непосредствено след това; когато очевидец го разпознае като извършител на престъпление; когато са открити следи от престъплението върху тялото му, дрехите му или в жилището му; ако заподозреният се опита да избяга или ако не може да се установи самоличността му.

17. Член 203, алинея 2 от същия кодекс е давал възможност на компетентния прокурор да продължи постановеното от следователя задържане до седемдесет и два часа в две от четирите хипотези, споменати в чл. 202, и по-специално в случаите на заварено престъпление или когато са открити следи от престъплението върху тялото на заподозрения, дрехите му или в жилището му.

18. Съгласно разпоредбите на чл. 146, 152 и 152а, ал. 1 и 2 от стария НПК задържането под стража на лице, заподозряно в извършването на престъпление, е можело да бъде наложено от съда само по искане на прокурора или на следователя и след повдигане на обвинение срещу заподозрения. Член 207 от същия кодекс е давал възможност на следователя да привлича лице като обвиняем. Резюме на съответните разпоредби от стария Наказателно-процесуален кодекс и на приложимата практика на националните съдилища по отношение на задържането под стража може да бъде намерено в решението *Йорданов срещу България (Yordanov c. Bulgarie)*, № 56856/00, §§ 21 – 24, 10 август 2006.

19. Член 152а, алинея 3 от същия кодекс е давал възможност на следователя и на прокурора да постановят задържане – двадесет и четири часа за първия и седемдесет и два часа за втория – на лице, което е привлечено като обвиняем за извършване на престъпление с цел да бъде осигурено явяването пред компетентния съд за постановяване на задържането му под стража. Вътрешното право и практиката на българските съдилища не забранявали изрично кумулирането на периодите на задържане под стража, постановени на основание чл. 202 и 203, с периодите на задържане, постановени на основание чл. 152а, ал. 3 от стария НПК (вж. *Колеви срещу България*, № 1108/02, § 164, 5 ноември 2009 г.).

С. Искът за обезщетение за вреди срещу държавата

20. Член 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди дава възможност на всяко заинтересовано лице да подаде иск за обезщетение в случай на незаконосъобразно задържане под стража, което предполага наличието на решение на национален съд, което да констатира незаконосъобразността на задържането по смисъла на вътрешното право, както и да постанови освобождаване на лицето или прекратяване на наказателното производство срещу него. Приложимите разпоредби на закона, както и практиката на националните съдилища в тази връзка, са резюмирани в решенията *Канджов срещу България*, № 68294/01, §§ 35 – 39, 6 ноември 2008 г. и *Бочев срещу България*, № 73481/01, §§ 37 – 39, 13 ноември 2008 г.

ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

21. Жалбоподателят твърди, че задържането му между 16 и 22 май 2003 г. е нарушило член 5 § 1 от Конвенцията, който в отнасящата се до случая част гласи следното:

„Всеки има право на свобода и на сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и по реда, предвиден от закона:

(...)

с) законосъобразен арест или лишаване от свобода, с цел да се осигури явяване пред компетентния съгласно закона орган, по обосновано подозрение за извършено престъпление, или когато задържането обосновано може да се смята за необходимо, за да се попречи на лицето да извърши престъпление или да се укрие, след като е извършило престъпление (...)

22. Жалбоподателят твърди, че не е имало правдоподобни причини той да бъде заподозрян в извършването на престъпление, нито някаква причина да се вярва, че е съществувала опасност да избяга от правосъдието или да извърши други престъпления, тъй като се е явил съвсем доброволно пред следователя на 16 май 2003 г. Жалбоподателят твърди също, че въпросната мярка не е била взета съобразно с предписаната от закона процедура и е противоречала на материалните разпоредби на вътрешното право. В частност, задържането му не попадало в приложното поле на член 202 от стария НПК, тъй като нито една от хипотезите му не е била налице. Впрочем, задържането му не е имало за цел да осигури явяването му пред

компетентните съдебни власти, каквото е изискването на член 5 § 1 с) от Конвенцията.

23. Решението на прокуратурата от 17 май 2003 г. да продължи задържането му не съдържало никакъв мотив. Разрешението за това удължаване на срока било направено писмено, по лаконичен начин и върху бланката на постановлението на следователя от 16 май 2003 г., което хвърляло известни съмнения относно неговата автентичност. При всяко положение прокурорът бил надхвърлил правомощията си, тъй като случаят на жалбоподателя не попадал в нито една от хипотезите на член 203 на стария НПК.

24. Що се отнася до неговото задържане в периода между 19 и 22 май 2003 г., жалбоподателят поддържа, че то не е имало правно основание, съобразено с националното законодателство. Той изтъква по-специално, че членове 202, 203 и 152а от Наказателно-процесуалния кодекс не можело да се тълкуват по начин, позволяващ кумулирането на два последователни периода от по три дни задържане, без контрол от страна на съда. Той подчертава, че самото съдържание на нормите на членове 202, 203 и 152а, алинея 3 показвало, че става дума за мерки, които имали една и съща цел, постановени били от едни и същи органи и за един и същи период, но в различни случаи: членове 202 и 203 позволявали заподозрян да бъде задържан, преди дори да му бъде повдигнато обвинение за извършване на престъпление, когато имало убедителни доказателства, свързващи го с извършването на дадено престъпление – а именно силна вероятност да избегне правосъдието или да извърши нови престъпления; докато чл. 152а, алинея 3 се прилагал във всички останали случаи, в които било необходимо заподозреният да бъде привлечен като обвиняем, за да се постанови задържането му. Така, в зависимост от спецификата на всеки конкретен случай, разследващите органи разполагали с едната от двете опции, но не и с двете едновременно.

25. Правителството не е представило коментари по тази точка.

А. Допустимост

26. Съдът констатира, че това оплакване не е очевидно необосновано по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Той отбелязва, от друга страна, че то не се сблъсква с никакъв друг мотив за недопустимост. Следователно трябва да се обяви за допустимо.

Б. По същество

27. Съдът припомня, че изразът „по реда, предвиден от закона“, съдържащ се в член 5 § 1, препраща основно към националното

законодателство и прогласява задължението за спазване на неговите материални и процесуални норми, чието незачитане води до нарушаване на Конвенцията (вж., наред с много други, *Попов срещу България* (*Popov c. Bulgarie*), № 48137/99, § 73, 1 декември 2005 г.). „Законосъобразността“ на задържането се оценява също по отношение качеството на националното законодателство. Когато става дума за лишаване от свобода, спазването на общия принцип на правна сигурност е от особена важност. Поради това е от съществено значение условията за лишаване от свобода съобразно вътрешното право да бъдат ясно определени, а самият закон да е предвидим в неговото прилагане, за да отговори на определения от Конвенцията критерий за "законосъобразност", която изисква всички закони да бъдат достатъчно точни, за да се избегне всякакъв риск от произвол и да се даде възможност на гражданина – с подходящ съвет при нужда – да предвиди в разумна степен, с оглед на обстоятелствата по случая, естествените последици, които произтичат от определено деяние (вж., наред с други, *Жечиус срещу Литва* (*Ječius c. Lituanie*), № 34578/97, § 56, ЕСПЧ 2000-IX ; *Медведиев и други срещу Франция* (*Medvedyev et autres c. France*) [ГК], № 3394/03, § 80, ЕСПЧ 2010-...).

28. При все това "законосъобразността" на задържането по смисъла на вътрешното право невината е решаващ фактор. Съдът трябва да се увери, че задържането по време на въпросния период е в съответствие с целите на член 5 § 1 от Конвенцията, а именно – за защита на лицата от всяко произволно лишаване от свобода (*Жечиус*, горесцитирано, § 56).

29. Обръщайки се към фактите по делото, Съдът на първо място отбелязва, че постановлението на следователя от 16 май 2003 г., с което жалбоподателят е задържан, се основава на показанията на свидетел очевидец и писмени доказателства, намерени в офисите на работодателя му, показващи участието на заинтересованото лице в система за контрабанда на цигари (вж. параграф 8 по-горе). Съдът отбелязва също така, че Пловдивският окръжен съд, постановил задържането под стража жалбоподателя на 22 май 2003 г., стига до същото заключение. С оглед на тези данни Съдът счита, че задържането на жалбоподателя между 16 и 22 май 2003 г. почива на действително подозрение, че той е участвал в извършването на престъпление, и има за цел да гарантира явяването му пред наказателните съдилища. От тук следва, че този период на задържане е в приложното поле на член 5 § 1 с) от Конвенцията.

30. На следващо място Съдът отбелязва, че постановленията от 16 и 17 май 2003 г. са съобразени с нормите на членове 202 и 203 на стария НПК дотолкова, доколкото те произхождат от компетентни органи, а именно следовател и прокурор, и се основават на данни, предоставени от свидетел очевидец, както и на множество писмени доказателства,

намерени в един от офисите, където е работел жалбоподателят (вж. параграфи 8, 9, 16 и 17 по-горе).

31. Съдът отбелязва, че заинтересованото лице е задържано под стража след изтичането на първоначалните седемдесет и два часа, постановени на основание членове 202 и 203 от стария НПК, и е изправено пред Районния съд в Пловдив на 22 май 2003 г. (вж. параграфи 11 и 12 по-горе). Той констатира, че нито жалбоподателят, нито Правителството са представили документи, посочващи правното основание за трите допълнителни дни на задържане под стража, както и по чие нареждане жалбоподателят е бил задържан под стража.

32. Въпреки това Съдът отбелязва, че чл. 152а, алинея 3 от стария НПК е позволявал на следователя и прокурора да наредят задържане на лице, официално обвинено в извършване на престъпление, за да осигурят явяването му пред съд, който да се произнесе по искането им за налагане на мярка задържане под стража на същото това лице (вж. параграф 19 по-горе). Съдът констатира, че в дадения случай допълнителното задържане на заинтересованото лице е продължило три дни, че това се е случило точно след официалното обвинение на жалбоподателя, че през този период прокуратурата е направила искане до районния съд за задържане на жалбоподателя под стража и че в края на тези три дни заинтересованото лице се е явило пред съда, който му е наложил задържане под стража (вж. параграфи 11 и 12 по-горе). Всичко това позволява на Съда да заключи, дори и при отсъствието на всякакъв документ в тази връзка, че очевидно става дума за мярка, постановена на основание член 152а, алинея 3 от стария НПК.

33. Съдът вече е имал възможността да отбележи по повод на делото *Колеви*, горещитирано, че в рамките на наказателното разследване и при режима на стария НПК следователят и прокуратурата са прибегвали до практиката да задържат един и същ заподозрян, без да го изправят пред съда, за периоди, стигащи до шест дни, като се кумулират периодите на задържане, постановени на основание членове 202, 203 и 152а, алинея 3 (вж. §§ 31 – 35 от горещитираното решение). В делото *Колеви* посочената практика на националните органи е разгледана в светлината на член 5 § 3 от Конвенцията. Съдът вече е констатирал, че вътрешното право не е забранявало изрично кумулирането на периодите на задържане, постановени на същите тези основания, което е създавало ситуации, противоречащи на целта на член 5, която е да предпазва лицата от произволно лишаване от свобода (вж. §§ 162 – 164 от решението). Съдът счита, че е целесъобразно да разгледа същия въпрос в съответствие с член 5 § 1 от Конвенцията.

34. Той отбелязва, че в членове 202 и 203 от стария Наказателно-процесуален кодекс не са били упоменати изрично целите на първоначалното задържане на жалбоподателя, че същите тези членове,

взети заедно с чл. 152а, алинея 3 от същия кодекс, не са фиксирали ясно максималния разрешен срок на задържане под стража преди първото явяване на заподозрения пред съда и че редакцията им не е забранявала изрично, дори по-скоро е давала мълчаливо разрешение, на прокурора и следователя да кумулират последователните периоди на задържане по седемдесет и два часа без съдебна санкция.

35. Съдът счита, че поради тези пропуски в националното законодателство лишаването от свобода на жалбоподателя между 16 и 22 май 2003 г. е осъществено в нарушение на принципа на правна сигурност, както и че нормативната основа на този принцип не е позволявала да се избегне риска от произвол. От тук следва, че лишаването от свобода на заинтересованото лице по време на този период е било в противоречие с чл. 5 § 1. Следователно е налице нарушение на тази норма от Конвенцията.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

36. Жалбоподателят се оплаква от факта, че е бил изправен пред съда едва на 22 май 2003 г., а е бил задържан на 16 май 2003 г. Той се позовава на чл. 5 § 3 от Конвенцията, който в отнасящата се до случая част гласи следното :

„Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на параграф 1 с) на този член трябва своевременно да бъде изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции (...)“

37. Правителството не е представило коментари по този въпрос.

А. Допустимост

38. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Той отбелязва, от друга страна, че то не се сблъсква с никакъв друг мотив за недопустимост. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

Б. По същество

39. Съдът припомня, че член 5 § 3 гарантира на всяко лице, задържано поради наличието на правдоподобни причини да бъде заподозряно в извършването на престъпление, правото да бъде изправено своевременно пред съд или друг компетентен орган, изпълняващ подобни функции, който да може да осъществи контрол върху законосъобразността на въпросното задържане. Ако бързината

на такава процедура трябва да се преценява за всеки отделен случай в зависимост от типичните за него обстоятелства, то тълкувайки и прилагайки понятието „бързина“, Съдът може да прояви гъвкавост в много ниска степен (*Акилина срещу Малта (Aquilina c. Malte)* [ГК], № 25642/94, § 48, ЕСПЧ 1999-III).

40. Обръщайки се към фактите по случая, Съдът отбелязва, че заинтересованото лице е било задържано под стража на 16 май 2003 г. в 15:10 ч. и се е явило пред Районния съд в Пловдив на 22 май 2003 г. в 14:00 часа, или пет дни и двадесет и три часа по-късно. Доколкото жалбоподателят е бил задържан съобразно постановления на следователя и на прокурора, Съдът припомня постоянната си практика, съгласно която тези следствени органи в българската наказателна система не притежават необходимите процесуални гаранции, за да бъдат приравнени с „орган, изпълняващ съдебни функции“ по смисъла на член 5 § 3 (*Николова срещу България (Nikolova c. Bulgarie)* [ГК], № 31195/96, §§ 50 et 51, ЕСПЧ 1999-II).

41. Предвид установената си практика в тази област и специфичните обстоятелства в дадения случай, Съдът счита, че периодът, в който жалбоподателят е бил задържан под стража без да бъде изправен пред съд, е с прекомерна продължителност (вж. решението *Канджов*, горесцитирано, §§ 65 – 67, където Съдът е приел за нарушение на член 5 § 3 период от три дни и двадесет и три часа; също и решението *Колеви*, горесцитирано, §§ 161 – 165, за задържане в нарушение на член 5 § 3, продължило пет дни и осем часа преди заинтересованото лице да се яви пред съда). Правителството не е изтъкнало никаква специфична причина, която да обясни периода от почти шест дни, предшестваш явяването на заинтересованото лице пред районния съд. Съдът от своя страна не открива никакво обстоятелство, оправдаващо подобно закъснение.

42. Съдът отбелязва, че този период от почти шест дни е резултат от кумулирането на два типа задържане: едно, постановено на основание членове 202 и 203 от стария НПК, и друго – на основание чл.152а, ал. 3 от същия кодекс. Вътрешното право не е забранявало изрично такава практика (вж. параграф 19 по-горе, в края). Съдът вече е констатирал, че този недостатък на вътрешното право е в основата на несъвместими с член 5 § 3 от Конвенцията забавяния (вж. решението *Колеви*, горесцитирано, § 164). Той счита, че по настоящото дело се налага същата констатация.

43. Следователно е налице нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията.

III. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

44. Жалбоподателят се оплаква също така от невъзможността да оспори законосъобразността и необходимостта от задържането си от 16 до 22 май 2003 г. Той се позовава на член 5 § 4 от Конвенцията, който гласи следното:

„Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай, че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.“

45. Жалбоподателят обръща внимание върху това, че е подал молба за освобождаване на 17 май 2003 г., но тя не е била разгледана от националните съдилища. Тази молба се позовавала на чл. 152б от стария НПК, който давал възможност на задържаното под стража лице да поиска от съда да направи проверка на законосъобразността на задържането му и ако е уместно – да го освободи. Той обяснява, че основната причина, поради която неговите адвокати са избрали да се позоват на тази разпоредба, е било отсъствието на каквато и да е било информация от страна на властите относно процесуалния му статут на този етап на разследването. Изтъква, че не е могъл да поговори с представителите си на 16 май 2003 г. и те е нямало как да знаят, че той все още е задържан на основание чл. 202 от стария НПК, а не с разпореждане на съда. Жалбоподателят смята, че обжалването по реда на чл. 152б е било неприложимо в този случай.

46. Въпреки това обстоятелство жалбоподателят е на мнение, че член 5 § 4 е задължавал властите да разгледат молбата му за освобождаване, което в дадения случай не е било направено. Нещо повече, молбата му дори не е била препратена до районния съд.

47. Правителството не е представило коментари по този въпрос.

A. Допустимост

48. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Той отбелязва, от друга страна, че то не се сблъсква с никакъв друг мотив за недопустимост. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

B. По същество

49. Съдът припомня, че съгласно чл. 5 § 4 от Конвенцията лицата, които са арестувани или задържани, имат право на проверка за спазване на процесуалните изисквания и на тези по същество с оглед „законосъобразността“ на тяхното лишаване от свобода по смисъла на

Конвенцията. От тук следва, че компетентният съд трябва да провери „едновременно спазването на процесуалните правила [на вътрешното право] и основателния характер на подозренията, мотивирали ареста, както и легитимността на целта, преследвана от него, и след това от задържането под стража“ (*Броугън и други срещу Обединеното кралство (Brogan et autres c. Royaume-Uni)*, 29 ноември 1988 г., § 65, серия А № 145-В).

50. Съдът вече се е произнесъл, че задържането на жалбоподателя между 16 и 22 май 2003 г. попада в приложното поле на член 5 § 1 от Конвенцията (вж. параграф 29 по-горе). Затова за него възниква и правото на съдебна проверка на законосъобразността на този период на задържане съгласно член 5 § 4 от Конвенцията.

51. Независимо на коя правна норма са се позовали представителите на жалбоподателя в тяхната молба от 17 май 2003 г. за освобождаването му, Съдът счита, че въпросната молба е целяла проверка от съд на необходимостта и законосъобразността на задържането на заинтересованото лице на същата тази дата. Страните не оспорват, че тази молба никога не е била разгледана. Съдът е на мнение, че основният въпрос, който това дело поставя пред него, не е дали жалбоподателят е дал правилната юридическа квалификация в молбата си за освобождаване от 17 май 2003 г., а дали вътрешното право е предоставяло на заинтересованото лице възможността да контролира законосъобразността на предварителното си задържане.

52. Заинтересованото лице е било изправено пред Районния съд в Пловдив на 22 май 2003 г. и последният решава да му наложи мярка задържане под стража. Съдът отбелязва, че това явяване пред районния съд е първо явяване на жалбоподателя пред „съдия“ по смисъла на член 5 § 3, което обаче се е случило прекалено късно по смисъла на тази норма от Конвенцията (вж. параграф 41 по-горе). Въпросът, който се поставя в дадения случай, е дали това явяване пред съдия е било достатъчно по смисъла на член 5 § 4.

53. Съдът припомня установената си практика, съгласно която ролята на съдията, пред когото на основание член 5 § 3 е изправен жалбоподателят, е да изследва обстоятелствата, които са за или против задържането, да се произнесе съобразно юридическите критерии относно наличието на причини, които го оправдават, и в случай, че такива не са налице, да се разпорежи заинтересованото лице да бъде освободено (*Шисер срещу Швейцария (Schiesser c. Suisse)*, 4 декември 1979 г., § 31, серия А № 34). Прочетена в светлината на член 5 § 1 с), алинея 3 предполага съдията да изследва наличието на обосновано подозрение срещу жалбоподателя, законосъобразността на задържането с оглед на националното законодателство и необходимостта от задържане с оглед на неговата цел, а именно да донесе на предполагаемия извършител на престъпление правосъдие.

Възможно е в някои случаи контролът, изискван от чл. 5 § 4, да съвпадне с контрола, упражнен съобразно член 5 § 3. Съдът счита, че даденият случай не е такъв.

54. По настоящото дело Съдът е стигнал до заключението, че задържането на жалбоподателя от 16 до 22 май 2003 г. е несъвместимо с изискванията на член 5 § 1 поради пропуски в националното законодателство (вж. параграф 35 по-горе). Съдът счита също така, че контролът, упражнен от Районния съд в Пловдив на 22 май 2003 г., не е упражнен достатъчно бързо, така че да предпази жалбоподателя срещу риска от произволно задържане (вж. параграф 41 по-горе). Що се отнася до обхвата на упражнението на 22 май 2003 г. контрол върху задържането на жалбоподателя, следва да се отбележи, че в рамките на тази процедура районният съд е трябвало да се увери в наличието на обосновано подозрение, че заинтересованото лице е извършило престъпление, и е трябвало да определи дали обстоятелствата в дадения случай са налагали задържането под стража на заинтересованото лице (вж. параграфи 12 и 18 по-горе с препратките). Не е било в правомощията му да изследва дали задържането на жалбоподателя от 16 до 22 май 2003 г. е постановено съобразно материалните и процесуалните норми на вътрешното право, каквото е изискването на член 5 § 4.

55. Компетентността за задържането на жалбоподателя през този период, както и за спазването на националното законодателство в тази връзка, принадлежи на прокурора и на следователя. С оглед постоянната практика на Съда тези органи за наказателно преследване не са представили необходимите гаранции, за да бъдат квалифицирани като „длъжностни лица, които изпълняват съдебни функции“ съгласно член 5 § 3, или като „съд“ съгласно член 5 § 4 (вж. *Николова*, горещитирано, §§ 50, 51 и 64).

56. Що се отнася до множеството молби за освобождаване на заинтересованото лице, изготвени след задържането му под стража, то Съдът няма за цел да контролира законосъобразността на предварителното задържане на жалбоподателя от 16 до 22 май 2003 г., а правилността на задържането, постановено от Районния съд в Пловдив.

57. Поради тези мотиви съдът счита, че ответното правителство не е изпълнило своето задължение да осигури на жалбоподателя възможност да се ползва от правото си, предвидено в член 5 § 4 от Конвенцията, да получи съдебен контрол на законосъобразността на задържането си, постановено от следователя и прокурора. Следователно е налице нарушение на тази разпоредба на Конвенцията.

IV. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 5 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

58. Жалбоподателят се оплаква също така от липсата в националното законодателство на средство за обжалване, което да му позволи да получи обезщетение за твърдяните нарушения на неговите права, гарантирани от различните алинеи на член 5. Той се позовава на член 5 § 5 от Конвенцията, който гласи следното:

„Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в нарушение на изискванията на този член, има право на обезщетение.“

59. Ответното правителство не е представило коментари по този въпрос.

A. Допустимост

60. Съдът констатира, че това оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Той отбелязва, от друга страна, че то не се сблъсква с никакъв друг мотив за недопустимост. Следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

B. По същество

61. На първо място Съдът припомня, че е стигнал по случая до заключението, че е налице нарушение на член 5 §§ 1, 3 и 4 от Конвенцията поради неспазване на законовите основания при задържането на заинтересования от 16 до 22 май 2003 г., тъй като не е бил изправен веднага пред съд и не е осъществен контрол върху законосъобразността на задържането му от съд (параграфи 35, 43 и 57 по-горе). Следователно член 5 § 5 е приложим.

62. Съдът отбелязва, че чл. 2 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди позволява на всяко заинтересовано лице да получи парично обезщетение за вреди, понесени в случай на незаконосъобразно задържане. Така, както е тълкувана от постоянната практика на българските съдилища, тази разпоредба изисква компетентните съдилища да са установили предварително с решение незаконосъобразността на задържането, да е произнесено оправдателно решение за заинтересованото лице или прекратяване на наказателното производство, образувано срещу него (параграф 20 по-горе).

63. Обръщайки се към фактите по дадения случай, Съдът установява, че задържането на заинтересованото лице не е признато за незаконосъобразно по смисъла на вътрешното право: по решение на прокуратурата то е било заменено като мярка с парична гаранция (вж.

параграф 13 по-горе). Що се отнася до другата възможност – да се получи обезщетение съгласно този закон в случай на оправдаване на заинтересованото лице или на прекратяване на наказателното производство срещу него, то тя също е неприложима, тъй като към датата на последната получена от жалбоподателя информация наказателното производство срещу него все още е висящо пред съда на първа инстанция (вж. параграф 14 по-горе). Впрочем, доколкото Съдът е запознат, не съществува никаква друга правна възможност в националното законодателство, предоставяща на жалбоподателя възможност да получи обезщетение за понесени неимуществени вреди в резултат от задържане, което преди това не е било обявено за незаконно от национален съд.

64. Тези данни са достатъчни на Съда да заключи, че националното законодателство не е предоставило на жалбоподателя възможност да получи обезщетение за неимуществени вреди, понесени поради констатирани нарушения на член 5 §§ 1, 3 и 4. Следователно е налице нарушение на член 5 § 5 от Конвенцията.

V. ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

65. Съгласно чл. 41 от Конвенцията,

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

A. Вреди

66. Жалбоподателят претендира за сумата от 33 500 евро (EUR) за понесени неимуществени вреди.

67. Правителството не е направило коментар по този въпрос.

68. Съдът счита, че заинтересованото лице е понесло неимуществени вреди от нарушаването на правата му, гарантирани от член 5 §§ 1, 3, 4 и 5. Като се произнася по справедливост и в съответствие с член 41 от Конвенцията, той присъжда на жалбоподателя 4 000 EUR за неимуществени вреди.

B. Разноски

69. Жалбоподателят претендира също така 2 065 EUR за разноски, направени пред националните съдилища, 2 905 EUR за възнаграждение на процесуалния му представител в производството пред Съда, както и 56 EUR за пощенски и канцеларски разходи. Жалбоподателят

представя договор за процесуално представителство и бележка за разходите и хонорарите. Той иска отпусната по тази точка сума да бъде преведена директно по сметката на адвокатите му, като от нея се приспадат 250 EUR, които той им е платил авансово.

70. Правителството не е представило коментари по тези претенции на жалбоподателя.

71. В съответствие с практиката на Съда всеки жалбоподател има право на възстановяване на разходите и разносните само дотолкова, доколкото е доказал, че те са действително направени и са необходими и разумни по своя размер. В конкретния случай, като има предвид документите, с които разполага, и горепосочените критерии, Съдът отхвърля претенцията за разносните за вътрешното производство, намира за разумна сумата от 2 500 EUR за производството пред Съда, както и сумата за пощенските и канцеларски разноси, и ги присъжда на жалбоподателя, като от тях 2 250 EUR да се внесат по банковата сметка на неговите процесуални представители – М. Екимджиев и К. Бончева.

В. Лихва за забава

72. Съдът счита за уместно лихвата за забава да се основава на лихвения процент по пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка, към който следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* жалбата за допустима по отношение на оплакванията по чл. 5 §§ 1, 3, 4 и 5 от Конвенцията;
2. *Постановява*, че е налице нарушение на чл. 5 § 1 от Конвенцията;
3. *Постановява*, че е налице нарушение на чл. 5 § 3 от Конвенцията;
4. *Постановява*, че е налице нарушение на чл. 5 § 4 от Конвенцията;
5. *Постановява*, че е налице нарушение на чл. 5 § 5 от Конвенцията;
6. *Постановява*:

а) ответната държава да заплати на жалбоподателя в рамките на три месеца от датата, на която решението влезе в сила в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които да бъдат обвърнати в български лева по курса, приложим към датата на плащането им:

- i. 4 000 EUR (четири хиляди евро) плюс всички данъци, които могат да бъдат наложени, за неимуществени вреди;
- ii. 2 500 EUR (две хиляди и петстотин евро) плюс всички данъци, които могат да бъдат наложени на жалбоподателя, за разноси, от които 250 EUR (двеста и петдесет евро) да се внесат по банковата сметка на заинтересованото лице и 2 250 EUR (две хиляди двеста и петдесет евро) да се внесат директно по банковата сметка на неговите адвокати – М. Екимджиев и К. Бончева;

б) от датата на изтичане на гореспоменатия срок до изплащането се дължи проста лихва върху горепосочената сума в размер, равен на ставката на пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка по време на просрочения период, плюс три процентни пункта;

7. *Отхвърля* останалата част от претенцията за справедливо обезщетение.

Изготвено на френски език и съобщено писмено на 13 януари 2011 г. съгласно член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар

Пеер Лоренцен
Председател